

Wykrywanie modyfikacji genetycznych w wybranych roślinach i produktach żywnościowych metodą PCR

Jan Szopa¹, Krzysztof Rembacz², Marcin Łukaszewicz², Jacek Skala²

¹Instytut Biochemii i Biologii Molekularnej

²Instytut Mikrobiologii, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Identification of genetic modifications in selected plants and foods using the PCR method

Summary

In this paper we present an attempt to identify genetic modification of plants *via* PCR. Plants and plant products commercially available in Poland were tested. The results show that some of them are genetically engineered, however they are not marked as GMO.

Key words:

transgenic plants; genetically modified food, PCR.

1. Wstęp

Dzięki intensywnemu rozwojowi metod biologii molekularnej stało się obecnie możliwe nadawanie mikroorganizmom, roślinom i zwierzętom nowych cech użytkowych przez wprowadzenie do ich komórek genów pochodzących z innych, nieraz filogenetycznie odległych gatunków. Najwięcej uwagi w tego typu pracach poświęca się roślinom o dużym znaczeniu gospodarczym. Na przykład, najczęściej modyfikowanymi roślinami w USA są w kolejności, kukurydza, pomidory, soja, ziemniaki, bawełna, melony i tytoń, a w Europie kukurydza, rzepak, buraki cukrowe i ziemniaki (1). Modyfikacje roślin polegają głównie na wprowa-

Adres do korespondencji

Jan Szopa,
Instytut Biochemii
i Biologii Molekularnej,
Uniwersytet Wrocławski,
ul. Przybyszewskiego 63/77,
51-148 Wrocław.

biotechnologia

4 (55) 163-174 2001

dzeniu genów nadających odporność na herbicydy, zwiększających odporność na infekcje wirusowe, bakteryjne i grzybowe oraz podnoszących tolerancję na stres biotyczny i abiotyczny.

Równocześnie, wraz z rosnącą liczbą organizmów transgenicznych wprowadzanych do uprawy i hodowli, a w konsekwencji i na rynek, narasta opór społeczny przeciwko wszelkim modyfikacjom genetycznym. Protesty przeciwko rozpowszechnianiu organizmów transgenicznych są szczególnie widoczne w Europie Zachodniej. Coraz częściej wskazuje się na możliwość wymiany materiału genetycznego pomiędzy organizmem transgenicznym i szeroko rozumianym otoczeniem, od bakterii, aż po inne organizmy eukariotyczne (2), chociaż jak dotychczas nie przedstawiono w pełni udokumentowanych doniesień, że zjawisko to w ogóle ma miejsce. Powszechnie akceptuje się jednak, że tworzenie organizmów transgenicznych jako metoda badawcza oceny funkcji fizjologicznej genów jest niezastąpiona.

W trosce o zapewnienie postępu w nauce, przy jednoczesnej ochronie rynku i środowiska naturalnego przed niekontrolowanym uwolnieniem organizmów transgenicznych (3), również w Polsce wprowadza się szereg uregulowań prawnych. W odpowiednich przepisach stanowi się, że zarówno organizmy transgeniczne, jak i ich przetwory powinny być wyraźnie oznakowane (4). Ponadto w przepisach zobowiązuje się również eksperymentatorów do szczególnej troski o miejsce uprawy roślin transgenicznych, polegającej na objęciu kontrolą innych organizmów należących do ekosystemu, w tym również bakterii glebowych. Jednak przepisy tego typu ciągle jeszcze nie obowiązują w wielu krajach lub mogą nie być przestrzegane w krajach, z których dokonujemy importu artykułów rolnych i ich przetworów. Konieczność wypełnienia ustalonych przepisów, zarówno w zakresie monitorowania upraw transgenicznych, jak i kontroli importowanej żywności, obciąża do opracowania i wdrożenia metod postępowania oraz norm dla detekcji organizmów modyfikowanych genetycznie.

Na polskim rynku spotyka się żywność wytworzoną z organizmów zmodyfikowanych genetycznie. W nielicznych przypadkach jest ona prawidłowo oznakowana. Celem niniejszej pracy było wrywkowe przetestowanie niektórych roślin i produktów pochodzenia roślinnego pod kątem ich modyfikacji genetycznych. Ze względu na wysoki koszt, do badań wybrano niektóre z tych roślin i produktów z nich wytworzonych, tj. takich, które są najczęściej przedmiotem modyfikacji na drodze inżynierii genetycznej. Ponieważ brak jest w Polsce norm dotyczących metodyki badania organizmów genetycznie zmodyfikowanych zastosowaliśmy arbitralnie dobre metody postępowania szczegółowo opisane w części metodycznej tej pracy.

Na podstawie uzyskanych danych wskazujemy, że w Polsce są również sprzedawane nie oznakowane produkty spożywcze (rośliny) zmodyfikowane genetycznie.

2. Materiały i metody

2.1. Analizowane części roślin i artykuły spożywcze

Badaniom poddano ogólnie dostępne w sklepach i na targowiskach oraz Centrali Nasiennej we Wrocławiu następujące części roślin oraz przetwory: owoce pomidorów, bulwy ziemniaków, kolby kukurydzy oraz ziarna kukurydzy popcorn, liście ziemniaków i ogórków, ketchupy i koncentraty pomidorowe, kasze kukurydziane, ziarna soi oraz mąki pszenne. Ze względu na potencjalnie niekorzystne dla producentów roślin i produktów żywnościowych wyniki analiz, ich pochodzenia nie ujawnia się. Dane te znajdują się w posiadaniu autorów. W dalszej części pracy poszczególne próbki oznaczono kolejnymi numerami.

2.2. Kontrolne materiały roślinne

Kontrolę pozytywną stanowiły preparaty DNA izolowane z transgenicznych ziemniaków Desiree z kolekcji autorów (5), z linii transgenicznych ogórka odmiany Borszczagowski (6) oraz z linii transgenicznych pomidora odmiany Beta (7,8).

Jako kontrolę pozytywną w reakcjach PCR wykorzystano również wektor binarny pBinAR (5) wyizolowany z komórek *Escherichia coli* metodą lizy alkalicznej (9).

2.3. Przygotowanie materiału do ekstrakcji

Twarde ziarna kukurydzy, grys kukurydziany oraz ziarna soi rozdrabniano w młynie Retscha. Świeże części roślin ucierano w moździerzu z ciekłym azotem, natomiast pozostałe materiały, jak ketchup, mąkę i koncentrat pomidorowy ekstrahowano bezpośrednio. Do izolacji DNA w ilości wystarczającej do realizacji dalszych etapów używano nie więcej niż 200 mg materiału wyjściowego.

2.4. Izolacja DNA

Kwasy deoksyrybonukleinowe izolowano według rutynowego postępowania (10) z modyfikacjami. Ze względu na analityczny charakter pracy postępowanie opisano w całości. Rozdrobniony materiał (150-200 mg) zawieszano w 600 μ l buforu A (100 mM bufor Tris-HCl, pH 8,0 zawierający 2% SDS, 25 mM EDTA, 1,5 M NaCl) i inkubowano w temp. 65°C przez 30 min przygodnie mieszając. Następnie dodawano równą objętość mieszaniny chloroform : alkohol izoamylowy (24:1, v/v), wytrząsano przez około 3 minuty i wirowano (wirówka Eppendorfa, 14 000 obr/min, 5 min, tem-

peratura pokojowa). Po wirowaniu zbierano fazę wodną i poddawano ją dalszej obróbce stosując dwa alternatywne postępowania.

2.4.1. Postępowanie I

Do fazy wodnej dodawano równą objętość fenolu (nasycony roztwór fenolu w 10 mM buforze Tris-HCl, pH 8,0), całość energicznie wstrząsano, po czym wirowano (14 000 obr/min, 5 min, temp. pokojowa) w celu rozdzielania faz. Fazę wodną przenoszono do nowej probówki i po dodaniu 2 objętości eteru etylowego energicznie wytrząsano i wirowano jak poprzednio. Po rozdzieleniu, odrzucano fazę eterową, a fazę wodną ponownie ekstrahowano eterem etylowym. Do fazy wodnej, pozostałej po dwóch ekstrakcjach eterem, dodawano 0,1 objętości 3 M octanu sodu (pH 5,2), a następnie równą objętość zimnego (-20°C) izopropanolu. Całość inkubowano przez 15 min w temp. -20°C i wirowano (14 000 obr/min, 10 min, temp. 4°C). Precypitat DNA przemywano 500 µl 70% etanolu i po wysuszeniu zawieszano w 20-40 µl sterylnej, dejonizowanej wody zawierającej RNazę A w końcowym stężeniu 0,5 µg/µl. Tak przygotowany preparat przechowywano w -20°C.

2.4.2. Postępowanie II

Postępowanie to przeprowadzono dokładnie według instrukcji producenta dostarczanej wraz z zestawem odczynników QIAEX II (QIAGEN, nr kat. 20021). Do fazy wodnej dodawano dwie objętości buforu QX1, a następnie 25 µl „mleczka” silikonowego, całość inkubowano przez 10 min w temperaturze pokojowej mieszając co 2 min. Następnie zawiesinę odwirowano (14 000 obr/min, temperatura pokojowa, 30 s). Supernatant odrzucano, a osad silikonowy ze związanym DNA przemywano dwukrotnie 500 µl buforu PE. W celu odzyskania DNA osad silikonowy zawieszano w 20 µl 10 mM buforu Tris-HCl, pH 8,5 i po 10 min inkubacji w temperaturze pokojowej wirowano jak poprzednio. Supernatant, zawierający uwolniony DNA, przenoszono do nowej probówki Eppendorfa i po dodaniu RNazy A do końcowego stężenia 0,5 µg/µl przechowywano w temp. -20°C.

2.5. PCR

Reakcje PCR przeprowadzano w termocyklerze DNA Engine 200 (JM Research, USA) według programu: denaturacja wstępna 95°C przez 3 min, następnie 25 cykli reakcyjnych (95°C przez 30 s, łączenie starterów z matrycą 30 s, elongacja 72°C przez 50 s) oraz końcowa elongacja 72°C przez 5 min. Stosowane temperatury łączenia starterów z matrycą wyszczególniono w tabeli 1.

Tabela 1

Zestawienie starterów i niektórych parametrów reakcji PCR

Wykrywany element genetyczny	Nazwa i sekwencja nukleotydoma starterów (5'-3')	Temperatura asocjacji starterów (°C)	Oczekiwana długość produktu PCR (pz)
gen <i>nptIII</i>	GMO6/1 CCGACCTGTCCGGTGCCC GMO6/2 CCGCCACACCCAGCCGGCC	65	495
gen <i>nptIII</i> – promotor Pnos	GMO2/1 GAACTCGTCAAGAAGGGGATA GMO2/2 GTTCAAATGCGCCTAAGGTCA	62	943
promotor 35S (fragment od -268 do -48)	35S/F2 GAAAAGGAAGGTGGCTCCTA 35S/R2 GGTCTTGCGAAGGATAGTGG	61	220

Reakcję amplifikacji przeprowadzano w 25 µl roztworu reakcyjnego o składzie:

- 2,5 µl 10 x stężonego buforu do PCR (Biotools Labs),
- 0,5 µl 40 mM roztworu dNTP (po 10 mM każdego dNTPu, Biotools Labs),
- 0,25 µl Taq polimerazy (5 U/µl, Biotools Labs),
- po 1 µl 50 µM roztworu startera (ARK Scientific, Darmstadt),
- 1 µl roztworu DNA izolowanego z badanego materiału,
- 18,75 µl sterylnej, dejonizowanej wody.

2.6. Analiza produktów reakcji PCR

Produkty reakcji rozdzielano w 1% żelu agarozowym w buforze TBE z bromkiem etyldyny (0,25 µg/ml) nanosząc całość reakcji PCR. Żel fotografowano w świetle UV (312 nm).

3. Wyniki i ich omówienie

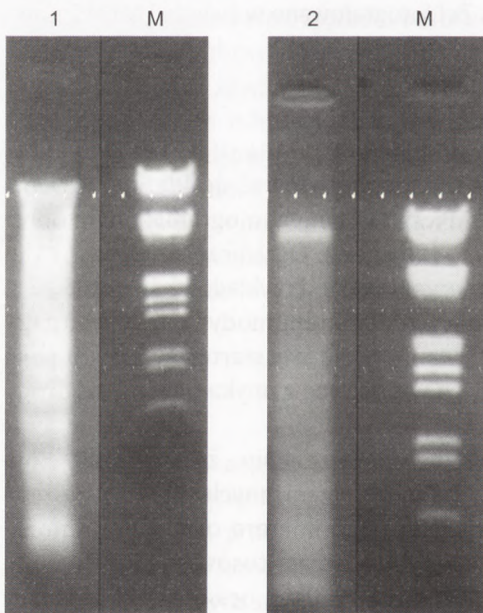
Dwie odmienne strategie postępowania można zastosować do identyfikowania zmodyfikowanych genetycznie organizmów. Pierwsza z nich, o ograniczonym obecnie zastosowaniu, to wykrywanie konkretnego transgenu. Ograniczenie wynika z dużej liczby różnych genów wprowadzanych do organizmów. Przykładowo już w 1977 r. oficjalnie zarejestrowano aż 37 genów będących obiektem modyfikacji (1). Różnorodność ta pociąga za sobą konieczność używania wielu par starterów i wykonania wielu reakcji PCR dla jednej badanej próbki, co w praktyce zamyka obecnie tę drogę do rutynowego stosowania.

Drugie podejście opiera się na oczywistym spostrzeżeniu, że wszystkie konstrukty genowe stosowane do wytworzenia roślin transgenicznych składają się zawsze z promotora, sekwencji kodującej transgenu i terminatora oraz genu umożliwiającego selekcję transformantów. Najczęściej dotychczas stosowanymi elementami są promotor CaMV 35S, terminator nos lub nieco rzadziej ocs oraz warunkujący

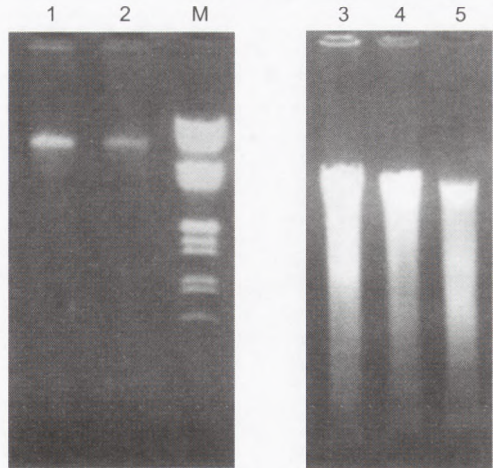
oporność na kanamycynę gen *nptII* z promotorem Pnos. Do wykazania w genomie rośliny obecności któregośkolwiek z wymienionych elementów potrzebne są zaledwie cztery pary starterów. W naszej pracy wykorzystaliśmy arbitralnie wybrane trzy pary starterów tak dobrane by rozpoznawały część kodującą genu *nptII*, połączenie promotor Pnos – część kodująca genu *nptII* oraz fragment promotora 35S (tab. 1).

3.1. Izolacja DNA

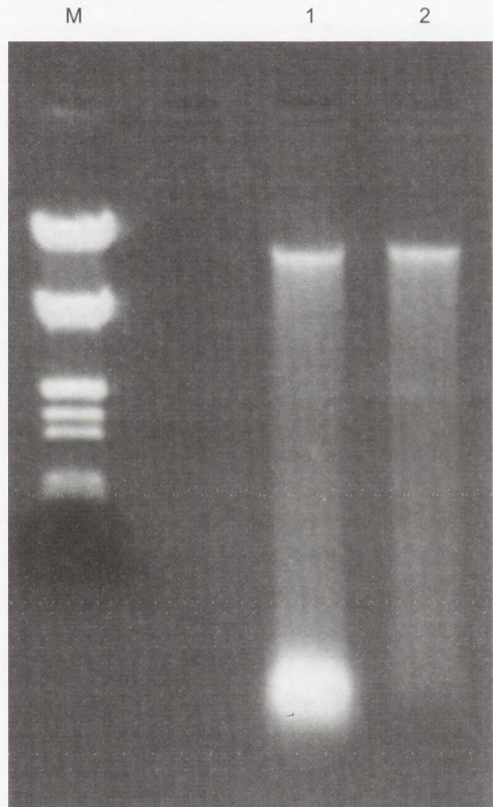
We wstępnych eksperymentach ustalono, że obie drogi izolacji DNA wymienione w rozdziale 2 dają jakościowo podobne preparaty, jednakże postępowanie I (zob. rozdz. 2.4.1) jest bardziej wydajne. Fakt ten spowodował, że w dalszej pracy wykorzystywano prawie wyłącznie preparaty DNA otrzymane tą drogą. Na rysunku 1 przedstawiono obraz elektroforetycznego rozdziału preparatów kwasów nukleinowych uzyskanych z mąki pszennej według postępowania I i II (zob. rozdz. 2.4.1 i 2.4.2). W obu przypadkach uzyskano fragmenty DNA o wielkości od około 200 pz do około 20 000 pz. Podobny obraz elektroforetyczny otrzymano dla preparatów kwasów nukleinowych izolowanych ze świeżych i suszonych ziaren kukurydzy oraz nasion soi (rys. 2), a także kaszy kukurydzianej (rys. 3), bulw ziemniaka i owoców pomidorów (wyniki nie zamieszczone). Preparat DNA wyizolowany ze świeżych liści ogórków składał się głównie z fragmentów o wielkości około 20 000 pz (rys. 2). Preparaty DNA zdegradowane w znacznym stopniu uzyskano z ketchupu i koncentratu pomidorowego (wyniki nie zamieszczone).

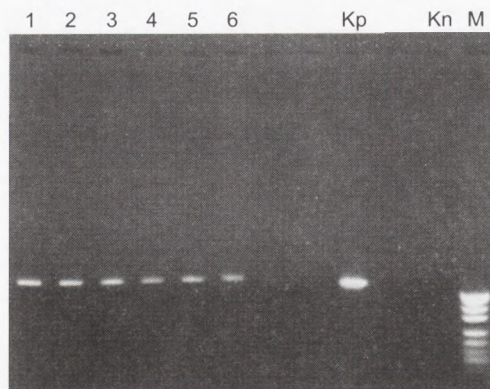
Rys. 1. Rozdział elektroforetyczny w żelu agarozowym preparatów DNA izolowanych z mąki pszennej nr 1 według postępowania I (ścieżka 1) i postępowania II (ścieżka 2); M – marker (DNA faga λ trawiony *Hind*III i *Eco*RI, Fermentas).

Rys. 2. Rozdział elektroforetyczny preparatów DNA izolowanych z liści kontrolnego ogórka transgenicznego (1) oraz kontrolnego ogórka nietransformowanego (2), świeżych ziaren kukurydzy nr 1 (3), nasion soi nr 1 (4) oraz wysuszonych ziaren kukurydzy nr 2 (5); M – marker (DNA faga λ trawiony *Hind*III i *Eco*RI, Fermentas).

Rys. 3. Rozdział elektroforetyczny w żelu agarozowym DNA izolowanego z kaszy kukurydzianej nr 1 przed (1) i po (2) inkubacji z RNazą A; M – marker (DNA faga λ trawiony *Hind*III i *Eco*RI, Fermentas).

Rys. 4. Wpływ ilości tkanki liściowej na wydajność reakcji PCR ze starterami GMO6/1 i GMO6/2. DNA izolowany ze 110 mg (1), 50 mg (2), 40 mg (3) i 5 mg (5,6) tkanki liściowej transgenicznego ziemniaka kontrolnego; Kp – wektor pBinAR z genem *nptII*; Kn – kontrola odczynnikowa bez DNA; M – marker (pUC19 trawiony *MspI*, Fermentas).

Ponieważ obecność niskocząsteczkowych kwasów rybonukleinowych nie jest korzystna dla przeprowadzenia reakcji PCR, dlatego do wszystkich preparatów standardowo dodawano RNazę A w stężeniu końcowym 0,5 $\mu\text{g}/\mu\text{l}$. Na rysunku 3 przedstawiono rozdział w żelu agarozowym preparatu DNA z kaszy kukurydzianej, przed i po inkubacji z rybonukleazą A.

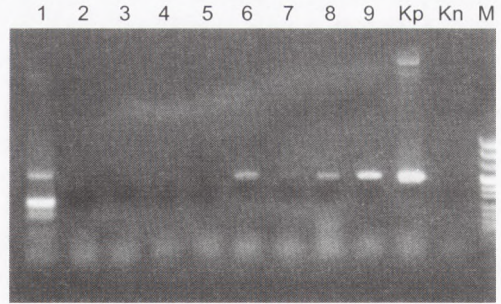
W kolejnym etapie badań optymalizowano ilości tkanek niezbędnych do wyizolowania DNA na poziomie wystarczającym do przeprowadzenia serii reakcji PCR. Przykład takiej optymalizacji dla liści ziemniaka przedstawiono na rysunku 4. Z danych tych wynika, że tak niewielka liczba, jak 5 mg świeżej tkanki jest wystarczającą dla izolacji DNA i przeprowadzenia identyfikacji genu. Dodać jednak należy, że z praktycznego punktu widzenia, szczególnie w przypadku ziaren kukurydzy i soi wymagających rozdrobnienia w młynku Retscha, wygodniej jest użyć od około 150 do 200 mg materiału wyjściowego i proces optymalizacji przeprowadzać wykonując serię rozcieńczeń uzyskanego preparatu DNA.

3.2. Amplifikacja markera selekcyjnego *nptII*

Na rysunku 5 przedstawiono rozdział elektroforetyczny produktów reakcji PCR ze starterami GMO6/1 i GMO6/2 rozpoznającymi gen *nptII*. Spośród analizowanych materiałów, pozytywną i nie budzącą wątpliwości odpowiedź, uzyskano dla transgenicznego ziemniaka (rys. 5, ścieżki 6, 8 i 9). Jednoznacznie negatywny wynik uzyskano dla rynkowego ziemniaka nr 1, pomidora nr 1 oraz ketchupu (rys. 5, ścieżki 2, 3, 4 i 5). Oczekiwanej wielkości fragment genu *nptII* amplifikuje się również z preparatu DNA izolowanego z kukurydzy popcorn (ścieżka 1), jednak nie jest on ani jedynym, ani najsilniejszym sygnałem i dlatego badanej kukurydzy nie można jednoznacznie uznać za organizm transgeniczny. W celu weryfikacji tego niejednoznacz-

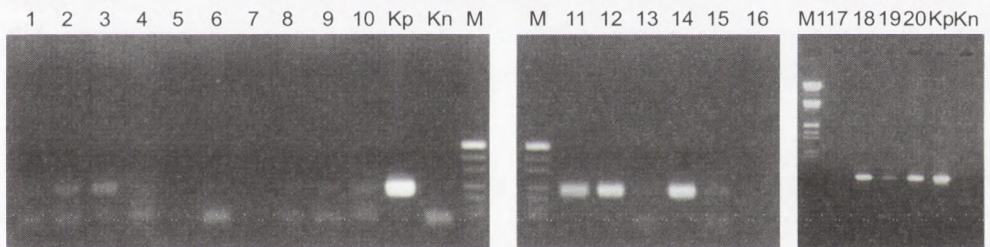
Rys. 5. Rozdział elektroforetyczny produktów PCR amplifikowanych starterami GMO6/1 i GMO6/2 na matrycy DNA izolowanego z kukurydzy popcorn nr 1 (1), bulw ziemniaka nr 1 (2), pomidora nr 1 (3), ketchupu nr 1 (ścieżka 4 – DNA nierozcieńczony; ścieżka 5 – DNA rozcieńczony 8-krotnie), bulw kontrolnego ziemniaka transgenicznego (ścieżka 6 – DNA nierozcieńczony; ścieżka 7 – DNA rozcieńczony 8-krotnie), bulwy kontrolnego ziemniaka transgenicznego (ścieżka 8 – DNA izolowany wg postępowania II), liścia kontrolnego ziemniaka transgenicznego (9); Kp – wektor pBinAR z genem *nptII*; Kn – kontrola odczynnikowa bez DNA; M – marker (pUC MIX8, Fermentas).

nego wyniku podjęto dodatkowe badania ze starterami swoistymi dla innych elementów genetycznych zawartych w wektorach używanych do transformacji.

3.3. Amplifikacja domeny od -268 do -48 promotora 35S

Ze względu na powszechność stosowania, promotor 35S z wirusa mozaiki kaliflora, o długości 941 pz, może służyć do identyfikacji organizmów transgenicznych. Ponieważ jednak promotor ten w wielu przypadkach był skracany dla doraźnych po-

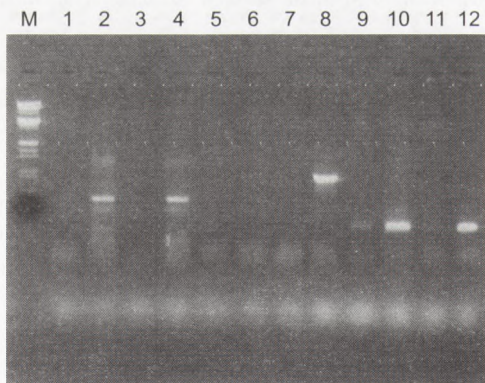
Rys. 6. Elektroforeza produktów PCR uzyskanych starterami 35S/F2 i 35S/R2 na matrycy DNA izolowanego z kukurydzy popcorn nr 1 (1), bulw ziemniaka nr 1 (2), wysuszonych ziaren kukurydzy nr 2 (3), świeżych ziaren kukurydzy nr 1 (4), nasion soi nr 1 (5), kaszy kukurydzianej nr 1 (6), kaszy kukurydzianej nr 2 (7), ketchupu nr 1 (8), pomidora nr 1 (9), mąki pszennej nr 1 (10), bulwy kontrolnego ziemniaka transgenicznego (11 i 14), liścia kontrolnego ziemniaka transgenicznego (12), bulwy nietransformowanego ziemniaka kontrolnego (13), pomidora nr 2 (15), bulwy ziemniaka nr 2 (16), liścia ogórka kontrolnego (17), liścia transgenicznego ogórka kontrolnego (18), bulwy transgenicznego ziemniaka kontrolnego (19); Kp – wektor pBinAR zawierający promotor 35S; Kn – kontrola odczynnikowa bez DNA; M – marker (pUC19 trawiony *MspI*, Fermentas); M1 – marker (DNA faga λ trawiony *HindIII* i *EcoRI*, Fermentas).

trzeb, stąd dla jego identyfikacji lepiej posługiwać się starterami homologicznymi do sekwencji leżących w obszarze do około -540 pz od miejsca startu transkrypcji.

Rozdział elektroforetyczny fragmentów DNA amplifikowanych przy udziale pary starterów 35S/F2 i 35S/R2 homologicznych do wybranego regionu promotora 35S przedstawiono na rysunku 6. Pozytywną, nie budzącą wątpliwości odpowiedź uzyskano dla transgenicznego ziemniaka (ścieżki 11, 12, 14, i 19) oraz zmodyfikowanego ogórka (ścieżka 18). Pozostałe analizowane materiały dały wynik negatywny. Prążki o wielkości 220 pz widoczne na ścieżkach 2, 3 oraz 9 i 10 nie mogą być uznane za swoisty produkt reakcji PCR, gdyż ich intensywność jest bardzo słaba, w porównaniu z kontrolą pozytywną i porównywalna z intensywnością prążków utworzonych przez wolne startery.

3.4. Modyfikacje genetyczne pomidorów rynkowych

Najbardziej interesujące wyniki uzyskano testując polskie pomidory rynkowe nr 3 i 4 (rys. 7). Testy wykonano przy użyciu starterów homologicznych do sekwencji kodującej genu *nptII* (GMO6/1 i GMO6/2), sekwencji fuzyjnej *nptII* – promotor Pnos (GMO2/1 i GMO2/2) oraz promotora 35S (35S/F2 i 35S/R2). Zgodnie z oczekiwaniem, w reakcjach z DNA pomidora transgenicznego, amplifikują się fragmenty o długościach charakterystycznych dla wszystkich par użytych starterów (rys. 7, ścieżki 4, 8 i 12). Nietransformowana linia pomidora, zgodnie z przewidywaniem, nie dała żadnego produktu. Analizowany preparat DNA z pomidora rynkowego nr 3 również dał wynik negatywny (rys. 7, ścieżki 1, 5 i 9). Natomiast, preparat DNA z pomidora nr 4 dał wynik pozytywny z parami starterów GMO6/1 i GMO6/2 oraz 35S/F2 i 35S/R2 (ścieżki 2 i 10). Oznacza to, że w genomie tego pomidora obecny jest promotor 35S pochodzący z wirusa mozaiki kalafiora oraz bakteryjny gen *nptII* wraz z promotorem Pnos. Obecność tych elementów jest dowodem, że badany pomidor jest bezpośrednim produktem modyfikacji genetycznej, lub powstał na drodze krzyżówki z linią transgeniczną.

Rys. 7. Rozdział produktów reakcji PCR ze starterami GMO6/1 i GMO6/2 (ścieżki 1 – 4), GMO2/1 i GMO2/2 (ścieżki 5 – 8) oraz pary 35S/F2 i 35S/R2 (ścieżki 9 – 12) z DNA izolowanym z pomidora nr 3 (ścieżki 1, 5, 9), pomidora nr 4 (ścieżki 2, 6, 10), nietransformowanego pomidora kontrolnego (ścieżki 3, 7, 11) oraz transgenicznego pomidora kontrolnego (ścieżki 4, 8, 12). M – marker (DNA faga λ trawiony *HindIII* i *EcoRI*).

4. Podsumowanie

W świetle ciągle narastających wątpliwości, czy organizmy transgeniczne są całkowicie bezpieczne dla człowieka i jego środowiska oraz przy jednoczesnym braku jednoznacznych dowodów, że takie niebezpieczeństwo rzeczywiście istnieje, najwłaściwszą drogą postępowania, jak się wydaje, jest pozostawienie konsumentom prawa wyboru między żywnością transgeniczną i tradycyjną. Aby jednak wybór taki mógł być możliwy konieczne jest wyraźne oznakowanie żywności genetycznie zmodyfikowanej, czego zaczyna się wymagać od sprzedawców i producentów (4). Przedstawiony przykład pomidora nr 4 pokazuje, że na rynku polskim znajdują się organizmy transgeniczne. Co więcej, w obliczu coraz swobodniejszej wymiany produktów rolno-spożywczych pomiędzy krajami nie tylko Europy, ale również świata, należy się spodziewać, że ich ilość będzie rosła. Istnieje zatem pilna potrzeba wdrożenia systemu szybkiego i skutecznego wykrywania modyfikacji genetycznych we wprowadzanej na rynek żywności opartego na odpowiednich, ujętych w normy, regułach postępowania.

Dla przykładu, zaprezentowane przez nas podejście, opierające się na wykrywaniu elementów najczęściej do tej pory stosowanych wektorów, a nie właściwych transgenów, przynosi dobre efekty przy minimalnej liczbie starterów i reakcji PCR. Należy jednak oczekiwać, że wraz z upowszechnianiem się tendencji do eliminowania z organizmu transgenicznego wektora i pozostawiania samego transgenu stopień komplikacji analiz będzie rosł.

Autorzy dziękują prof. Stefanowi Malepszemu i prof. Katarzynie Niemirowicz-Szczytt ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie za udostępnienie ogórków i pomidorów transgenicznych. Praca została wykonana w ramach działalności statutowej 1016/S/IMi, 1013/S/IBCh oraz badań własnych 2021/W/IBCh i 2027/W/IMi finansowanych przez KBN.

Literatura

1. Hemmer W., (1997), BATS Report 2/97, <http://www.bats.ch/abstr/297intro.htm> oraz ISAA 2000.
2. Estruch J. J., Carozzi N. B., Desai N., Duck N. B., Warren G. W., Koziel M. G., (1997), *Nature Biotechnology*, 15, 137-141.
3. Robinson C., (1999), *Trends Food Sci. Technol.*, 10, 375-378.
4. Dz. U., nr 86, poz. 962 z 8.10.1999, oraz Dz. U., nr 63, poz. 634 z 11.05.2001.
5. Kulma A., Wilczyński G., Milcarz M., Prescha A., Szopa J., (2000), *Modulation of carbohydrate metabolism in transgenic potato through genetic engineering and analysis of rabbits fed on wild type and transgenic potato tubers. Progress in Biotechnology*, vol. 17 – Food Biotechnology, Eds. Bielecki S., Tramper J., Polak J., Elsevier, 19-33.
6. Szwacka M., Burza W., Pałucha A., Malepszy S., (1997), *Biotechnologia*, 4 (39), 20-25.

7. Bartoszewski G., Malepszy S., Niemirowicz-Szczytt K., (1997), *Biotechnologia*, 4 (39), 62-70.
8. Bartoszewski G., Fedorowicz O., Malinowski R., Niedziela A., Niemirowicz-Szczytt K., (2000), *Biotechnologia*, 4 (51), 99-102.
9. Birnboim H. C., Doly J., (1979), *Nucleic Acids Res.*, 7, 1513.
10. Sambrook J., Fritsch E. F., Maniatis T., (1989), *Molecular Cloning: A Laboratory Manual*, 2nd ed., Cold Spring Harbor, NY: Cold Spring Harbor Laboratory Press.